

כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל אֹיְבֶיךָ וַתִּנָּצַח ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׂבִי. וְרָאִיתָ בַּשָּׂבִי אִשָּׁת יִפֶּת תֹּאֵר וְגו'. וְהִבָּאתָ אֶל תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגו' וּבִכְתָּהּ אֶת אֲבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְגו' וְהָיָה אִם לֹא חָפְצָתָּ בָּהּ וְשָׁלַחְתָּהּ לְנִפְשָׁהּ וְגו'.¹ הנה כבר דקדקנו על ביאור הכתובים לפי פשוטם,² ועוד יש להשיג לב על מאמרם ז"ל (קידושין כא ב) לא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע, שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה ישאנה באיסור; וזה קשה להבין, כי הלא כל צבאות ה' עם בני ישראל היוצאים למלחמה היו כולם צדיקים וקדושים עליונים, מנוקים מכל סיג עון ואשמה;³ עד שאמרו חז"ל (מנחות לו א) שאם הקדים תפילה של ראש לשל יד עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה,⁴ מזה נראה כי לא נמצא במ שום שמץ דבר - אשמה גם בקל שבקלות, ואיך יעלה על הדעת שנצטרך לצדיקים כאלו להתיר להם אשת יפת תואר, מדאגה מדבר פן יקחנה באיסור ויעשה תועבה כזו.

גם אמרו 'ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים' גם על זה ראוי לשום לב, כי על פשוטו⁵ יקשה מה נעשה לה אם ייטב בעיניה לבא בקהל ה' וְשָׁכְחָה עִמָּה וּבֵית אָבִיהָ ואין נפשה שוקקה אליהם שתבכה על זה.⁶ הגם אם נפרשו שתשוב בתשובה על אשר עשתה בגיותה בבית אביה ותבכה על זה⁷ - עם כל זאת יקשה איך יצדק ציווי על דבר שתלוי בטבע האדם וברכות לבו, ולא כל אדם יכול לבכות אף אם ירצה בכך.⁸ גם אמרו 'ושלחתה לנפשה' שפירושו שישלחנה ברצונה ראוי להבין, לאין ישלחנה שמה. היא לא תחפוץ בשילוחין, כי יישר בעיניה להיות בישראל.

ועל כן יראה לבאר הכתובים על דרך עבודת האדם לבוראו יתברך שמו, ודרכי התשובה ולימוד התורה, ובפרטות בימים הקדושים האלה מראש חודש אלול ואילך שנפתחים בו השערי תשובה יותר מכל השנה,⁹ והם ימי רצון וראוי לכל משכיל להתעורר בהם מתרדמות שנת העצלות, ולפקח עינים עזרות ולהכין לקראת אלהינו.¹⁰

והנה האדם מעת שנעדר לצאת ממעי אמו ניתן בו יצר הרע (ב"ר לד י), והוא מוטבע בטבע החומריות.¹¹ ובכל משך ימי קטנותו טבעו מושכו להשתעשע בהבלי זמן ותאוות החומריות, וגם אחר כך בהיותו בן י"ג שנה שאז ניתן בו היצר טוב,¹² מכל מקום כבר הטבע נטבע ללכת אחר ההבל ותאוות המדומות, ומעט מן המעט אשר יתעוררו אז בכל לבם לבקש את ה' ולהשליך אחריו גיוס מעשי הנעורים ורוב סיגי בני אדם, הגם אם תבא בלבם אז חשקות וחפיצה לעסוק בדברי תורה - בכל זה עוד לא יבקשו התכלית האמיתית להתדבק על ידי התורה באור העליון, אכן יהיה לימודם להשיג על ידי לימודם כבוד המדומה להתכבד בעיני בני אדם ולהגדיל בפניהם; גם להשיג על ידי זה תאוותם וחמדתם אל הממון ולעשותה קרדום לחפור בה.¹³ ואחר כך כאשר יגיע לימי עשרים וכ"ד שנה - אז המבקשים את ה' כל אחד לפי ערכו מתעורר בלבו לשוב ממבוכות שְׁכִיזוֹת חמדת הזמן¹⁴ לידע ולהבין כי לא זו הדרך אשר יעשה אותו האדם להתהלך בו, ולא זה התכלית המכוון בעסק התורה. והכל לפי מה שהוא אדם - זה מקדים וזה מאחר לשום על לבו.

והאיש הנבוב¹⁵ אשר רוח ה' נססה בו¹⁶ ולקבו יבין נשב - ראוי לו לפשפש ולחפש על מחשבותיו הקודמות בעסק התורה, אשר היו ממולאים מבקשת הכבוד ותפארת לו מן האדם והנאות כוזבות, ולתת כבוד לה' ולשכנתו הקדושה אשר שְׁלָחָה בפשעינו

¹ דברים פרק כא: (י) כִּי תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל-אֹיְבֶיךָ וַתִּנָּצַח יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שְׂבִי: (יא) וְרָאִיתָ בַּשָּׂבִי אִשָּׁת יִפֶּת-תֹּאֵר וְחִשְׁקָתָּ בָּהּ וְלִקַּחְתָּ לָּהּ לְאִשָּׁה: (יב) וְהִבָּאתָ אֶל-תּוֹךְ בֵּיתְךָ וְגִלְתָּהּ אֶת-רַאשָׁהּ וְעִשְׂתָּהּ אֶת-צַפְרֹנֶיהָ: (יג) וְהִסִּירָהּ אֶת-שְׂמִילַת שְׂבִיָּהּ מֵעֵלֶיהָ וְשָׂבָהּ בְּבֵיתְךָ וּבִכְתָּהּ אֶת-אָבִיהָ וְאֶת-אִמָּהּ יָרַח יָמִים וְאַחֵר כֵּן תָּבֹא אֵלֶיהָ וּבְעִלְתָּהּ וְהִיְתָה לָּךְ לְאִשָּׁה: (יד) וְהָיָה אִם-לֹא חָפְצָתָּ בָּהּ וְשָׁלַחְתָּהּ לְנִפְשָׁהּ וּמָכַר לֹא-תִמְכְּרָנָה בְּכֶסֶף לֹא-תִתְעַמֵּר בָּהּ תַּחַת אֲשֶׁר עֲבִיתָ: ס

² רש"י: ולקחת לך לאשה - לא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע. שאם אין הקדוש ברוך הוא מתירה ישאנה באיסור. אבל אם נשאה, סופו להיות שווא, שנאמר אחריו (פסוק טו) כי תהיין לאיש וגו' וסופו להוליד ממנה בן סורר ומורה, לכך נסמכו פרשיות הללו:

בעל הטורים: כי תעשה הישר. וסמך ליה כי תצא למלחמה. שאין יוצאין למלחמה אלא צדיקים (סוטה מד א).

³ תלמוד בבלי מסכת סוטה דף מד עמוד א: הירא ורך הלבב - כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה. רבי יוסי הגלילי אומר: הירא ורך הלבב - זה המתיירא מן העבירות שבידו,

⁴ תלמוד בבלי מסכת מנחות דף לו עמוד א: תנא: סח בין תפילה לתפילה עבירה היא בידו, וחוזר עליה מערכי המלחמה.

⁵ שבוכה כי רוצה לשוב אליהם

⁶ וכי הכתוב מצוה להכריחה שתבתה על כך

⁷ כוונת הפסוק שרק אם תבכה ותשוב בתשובה תהא מותרת לישראל

תלמוד בבלי מסכת יבמות דף מח עמוד א עמוד ב: ת"ר: ובכתה את אביה ואת אמה - ר' אליעזר אומר: אביה - אביה ממש, אמה - אמה ממש; ר"ע אומר: אביה ואמה - זו עבודת כוכבים

⁸ מחלוקת - לשון צווי שעליה לבכות או שלא דוקא ורק שודאי תבכה

⁹ ספר סדר היום סדר חודש אלול: ר"ח אלול צריך כל אדם לעורר אל לבו לפשפש ולחפש מעשיו ולשוב אל ה' אלהינו כי הוא זמן רצון לקבל תשובה בין של יחיד בין של צבור כי הם ימים שנתפייס הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל כשעלה משה למרום במ' ימים האחרונים

¹⁰ ולכן תוקעים כדי שיהיר ישראל לעשות תשובה

¹¹ תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף צא עמוד ב: ואמר לו אנטונינוס לרבי: מאימתי יצר הרע שולט באדם, משעת יצירה או משעת יציאה? - אמר לו: משעת יצירה. - אמר לו: אם כן בועט במעי אמו ויוצא! אלא: משעת יציאה. אמר רבי: דבר זה למדני אנטונינוס, ומקרא מסייעו שנאמר לפתח חטאת רבץ.

¹² מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק טז: יצר הרע כיצד אמרו שלש עשרה שנה גדול יצר הרע מיצר טוב. ממעי אמו של אדם הוא גדל ובא עמו התחיל מחלל שבתות אין ממחה בידו. הורג נפשות אין ממחה בידו. הולך לדבר עבירה אין ממחה בידו. לאחר י"ג שנה נולד יצר טוב.

¹³ משנה מסכת אבות פרק ד משנה ה: רבי צדוק אומר אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם **ר' עובדיה מברטנורא:** ולא קרדום לחפור בהם. ולא תלמוד תורה כדי לעשות ממנה מלאכה שתתפרנס בה, כמו קרדום לחפור בה, שהעושה כן מועיל בקדושתה של תורה וחייב מיתה בידי שמים כמי שנהנה מן ההקדש.

¹⁴ מהבלבול והשקיעה בתענוגי וחמדות העולם הזה

¹⁵ איוב פרק יא: (יב) וְאִישׁ גִּבּוֹב יִלְבָּב וְעֵיר פָּרָא אָדָם יִגְלֵד: **תרגום:** איש חריף

¹⁶ ישעיהו פרק נט: (יט) וַיֵּרָאוּ מִמַּעַרְבֹת אֶת-שֵׁם יְקֹוֹק וּמִמִּזְרַח-שָׁמַשׁ אֶת-קְבוֹדוֹ כִּי-יָבֹא כְנֶהֱרָ צֶר רֹחַ יְקֹוֹק וְנִסָּה בָּו:

בגלותינו, ולזכך חומרינות ולהלחם עם יצרו המסית ומדיחו לעסוק בתורה עבור הנאות גשמיות ובקשת השררה ורדיפת הכבוד, ולהתנחם בכל לבבו על ראשית עסקו בתורה שהיתה על כוונה זו, ונתן בזה אחיזה להחיצונים¹⁷.

והגם שתחילת עסק התורה נראשית תבואתה אין באפשרי שתהיה על הכוונה הנאותה¹⁸ כמו שאמרנו, על ביאור קושית התיקונים (תיקוני הקדמה ו א)¹⁹ שבמקום אחד אמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"ה)²⁰ אין בור ירא חטא, ובמקום אחר אמרו (שם פ"ג מ"ט)²¹ כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו - חכמתו מתקיימת וכו'; וביארנו הענין, כי בתחילת כניסת האדם אל עסק התורה והוא עדיין נעור וריק ממנה - אז אי אפשר לו שיקדים יראת חטאו, כי עוד בל למד ליראה את השם, מפני זה הותר לו בתחילת הכניסה לדרכי התורה לעסוק גם שלא לשמה, ומתוך שלא לשמה יבא לשמה (פסחים נ ב)²², והמאור שבה תחזירהו למוטב (איכה רבה פתיחתא ב)²³, ועל אותה השעה אמרו אין בור ירא חטא. אכן אחרי אשר כבר למד ובא לכנוס בחדרי תורה ולהשתעשע בפנינים, ושתשתמר בחדרי בטנו ושתתקיים תורתו על אמיתה - אז צריך שתקדם יראת חטא, שיהיה לימודו לתכלית האמיתי להדבק בה, ושלא יקנה לבני אדם לשום הנאה ותאוה גשמיות, ואם לא כן - נוח לו שלא ילמדנה כלל, משיבלה כל ימיו בלימוד כזה - להשיג על ידי לימודו חמדות הכוזבות, להשתמש בפתגא דאורייתא

וזה אמרו **כי תצא למלחמה על אויבך**, הוא מלחמתו עם יצרו המסית לתאוות הגשמיות, ולימוד התורה בשביל רדיפת כבוד - אז **ונתנו ה' אלהיך בידך**, הכתוב מבטיחך שתוכל לנצחו פאם לא תִּרְפֶּה מִנָּה²⁵. **ושבית שביו** ביאורו, שתראה במלחמתך שתשבה אתה מִנָּה את שביו ששבה ממך הוא - ראשית עסקך בתורה שהיה על כוונה בלתי נאותה, ונעשק בידי החיצונים.

ואחר כך מורה הכתוב סדר הכניסה להמתחיל לכנוס לשביל התורה איך יהיה, ואמר **וראית בשביה אשת יפת תאר וחשקת בה ולקחת לך לאשה** ביאורו, שהתורה נקראת 'אשה' כמבואר בהרבה כתובים²⁶, גם היא מרמז לשכינה הקדושה שנקראת 'אשת חיל', ואורייתא וקודשא בריך הוא וישראל חד (זוהר ח"ג עג א). וביאורו, שאז כשיבא לאדם איזה התעוררות מיצר טוב לעסוק בתורה אשר בשביה בין החיצונים - אז בראשית לימודך הגם שתחשוק בה מצד הנאתך, הכתוב מתירך שתקחנה לך לאשה ומתוך שלא לשמה יבא לשמה, אמנם אחר כך **והבאתה אל תוך ביתך** ביאורו, באם שתראה שתכנוס התורה בחדרי לבך ושתתקיים חכמתך - אז **וגלחה את ראשה** פירוש, שתגלח את ראשית עסק תורתך, ולשוב בתשובה על ראשיתו, שהיה להשיג כבוד ותאוות המדומות, **ועשתה את צפרניה** ביאורו, עשיה הוא לשון גידול גם לפי פשוטו²⁷, ופירוש שתגדל אצלך הצפרניים שהם מרמזים למותרות²⁸ וחיצוניות התורה, שנתהוה על ידי עסק שלא לשמה; ותראה לשוב על זה בכל לבבך ובכל מאדך, בכדי להסיר את שמלת שביה מעליה היא קליפיות ולבושי התורה, ואז **וישבה בביתך** שיתישב בלבך ותתקיים בידך.

¹⁷ מאור ושמש שמות פרשת בשלח: ואם מעשה התחתונים ח"ו הם שלא בכשרון - הם נותנים ח"ו כח לסטרא אחרא, שיונקים מהקדושה ועושים מסך ומבדיל ח"ו, ומקטרגים על ישראל.

¹⁸ תולדות יעקב יוסף במדבר פרשת חקת: ולזה אמרו בש"ס (פסחים נ ב) לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. ודקדקו לומר לעולם יעסוק וכו', דדוקא צריך תחלה שלא לשמה. והטעם נ"ל, דשמעתי ממורי ביא[ן]ר פסוק (תהלים קיט, נט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, כי אם ירצה לקום חצות לילה רק לשם שמים ללמוד, יתגרה בו יצה"ר, לכך עצה יעוצה שיתעורר לדבר לעסוק בצרכיו ודרכיו שיש בו שייכות אל היצה"ר, ואח"כ ואשיבה רגלי אל עדותיך, וכיוצא בזה בשאר ענינים, ודפח"ח. ושפיר אמרו תחלה יעסוק שלא לשמה, שמתוך זה יוכל לבוא לשמה, ואשיבה רגלי אל עדותיך, מה שאין כן כשירצה לעשות מיד לשמה, יתגרה בו היצה"ר להלחם כנגדו ויתבטל מכל וכל, לכך איש החכם בתחבולות יעשה מלחמה, והחכמה תחיל בעלי.

¹⁹ תיקוני זוהר הקדמה דף ה עמוד ב: ולא יהא ליה חוסר באורייתא אם הוא מארי תורה דבלאו אורייתא לית דחילו כמה דאת אמר אין בור ירא חטא וכגוונא דלית אורייתא בלא דחילו אף הכי לית דחילו בלא אורייתא ולא יהא חסרון בביתיה לא יהא חסרון בנשמתיה ולא יהא חסרון בעובדיו טבין דלית חוסר ועניות כחוסר דאורייתא ופקודייתא טבין כמה דאוקמוהו מארי מתניתין אין עני אלא מתורה ומן המצות

²⁰ משנה מסכת אבות פרק ב משנה ה: הוא היה אומר אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד ולא הביישן למד ולא הקפדן מלמד ולא כל המרבה בסחורה מחכים ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש: **כלומר** שצריך להקדים לימוד תורה אל היראה

²¹ משנה מסכת אבות פרק ג משנה ט: רבי חנינא בן דוסא אומר כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מתקיימת וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת הוא היה אומר כל שמעשיו מרובין מחכמתו מתקיימת וכל שחכמתו מרובה ממעשיו אין חכמתו מתקיימת:

²² תלמוד בבלי מסכת פסחים דף נ עמוד ב: דאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה - בא לשמה.

²³ איכה רבה (וילנא) פתיחתות סימן ב: ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' חייא בר אבא אמרי כתיב (ירמיה ט"ז) ואותי עזבו ואת תורת לא שמרו, הלאי אותי עזבו ותורתי שמרו, מתוך שהיו מתעסקין בה המאור שבה היה מחזיר למוטב

²⁴ תלמוד בבלי מסכת ברכות דף יז עמוד א: וכל העושה שלא לשמה נוח לו שלא נברא

תלמוד בבלי מסכת תענית דף ז עמוד א: וכל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות

שלי פרשת עקב תורה אור: אמרו רבותינו ז"ל (פסחים נ ב) לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. אל תטעה לפרש, הקדוש ברוך הוא מסייעו לבוא לשמה בזכות שעל כל פנים עסק בתורה, על זה אמר 'לא יקח שחד', כי הפעולה זו אינה פעולה טובה, כי שונא גאות ה'. אלא הכי פירוש, שמתוך שעוסק בה אף שהוא שלא לשמה, מכל מקום ימצא בתורה כתוב כי היא עבירה גדולה לעסוק שלא לשמה, ואז יעורר לעסוק לשמה. אבל עסק התורה שעוסק שלא לשמה היא בעצמה עבירה..

²⁵ זוהר חדש כרך א (תורה) פרשת כי תצא דף צו עמוד א: כי תצא למלחמה על אויבך דא יהיה יצה"ר דאנן צריכין למיפק לקבליה במלין דאורייתא ולקטרגא ליה וכדין יתמסר בידא דב"נ כמה דאתמר ונתנו ה' אלהיך בידך ושבית שביו.

²⁶ משלי פרק יח פסוק כב: (כב) מִצָּא אִשָּׁה מִצָּא טוֹב וְיִפְקֹד רָצוֹן מִיָּקָה;

רש"י: (כב) מצא אשה מצא טוב - מצא תורה, וכמשמעו אשה טובה: ויפק רצון - ויוציא, זה פשוטו, ד"א אדם שמצא אשה ומצא טוב ויפק רצון אותו האיש מוציא רצון מהקב"ה, רבי יוסף קרא:

²⁷ רש"י: (יב) ועשתה את צפרניה - תגדלם כדי שתתנוול:

²⁸ מותרות מתאוות העוה"ז

ובכתה את אביה ואת אמה, הנה המחשבה נקראת 'אָב וָאָם' כנודע²⁹, ופירושו שתבכה ותשוב בתשובה שלימה מעומקא דליבא על המחשבות הקודמות אשר היו בעסק התורה להשיג קניי העולם הזה, **ירח ימים** רומז לחודש אלול אשר בו נפתחים שערי תשובה³⁰, וזמן תשובה לכל היא - לכל הבא להוציא ממסגר נפשו ולמשול על יצרו.

ואחר כך אמר **והיה אם לא חפצת בה**, ביאורו שבאם חס ושלום אין לך שום חפיצה בה שתהיה לתכלית המכוון האמיתי רק לרדיפת הכבוד והבלי הזמן - אז **ושלחתה לנפשה** ביאורו, שטוב היה לך שלא תלמדנה כלל - משתלמדתה כל ימך רק עבור הנאות העולם הזה והשגות הממון, וזהו **ומכור לא תמכרנה בכסף** שטוב לך שתשלחנה מאתך משתמכרנה בכסף והנאות ממון, והבן.

לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים וגו' השב תשיבם לאחיך. ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך וגו' והשבתו לו.³¹ יש לתת לב על אמרו 'נדחים' ולא אמר 'אבודים'. גם אמרו 'ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו' יקשה על פשוטו, מאין יודע כלל שהוא של ישראל, הלא אפשר שנאבד מעכו"ם. האמת, כי לפי דעת חז"ל (ב"מ כד א)³² מתפרש בעיר שרובה ישראל.

אמנם יש לרמוז בזה עצה לעבדות ה', כי עיקר ויסוד עבדות השם הוא, לעשות המצות בדחילא ורחימא³³ ובתשוקה רבה. ואולם ראוי לעובד ה', לִשְׁקַל בְּפֶלֶס מֵאֲזֵי שִׁקְלוֹ את דרך חבירו ואהבתו ויראתו - האם דרכו דרך ישרה או לא³⁴, ובאם יראה בְּעֵינָיו וְלִבּוֹ יֵבִין את מהות דרך רעהו, כִּי יִדְרֹךְ בְּנִתִיב עֲקָלְתוֹן - יתרחק מדרך ההוא, ולא יאמר הלא מִצְוִים אֲנוּ לָדוֹן כָּל אָדָם לְכַף זְכוּת (אבות פ"א מ"ו)³⁵, ואם כן אחרי כי אגמור בדעתי כי חבירי טעמו ונימוקו עמו באורחותיו - אֶעֱשֶׂה כֹּן גַּם אֲנִי; לא יעשה כן, רק יחשוב אולי חבירי העושה אלה - רוח אֲחֵרֶת עֲמֹ וְדִרְכּוֹ נִסְתָּרָה מִמֶּנִּי³⁶. אבל איש אשר לא ידע אותו איש ההוא וטובו - ראוי שירחק ממנו עד קצה אחרון³⁷

אכן לא יוכיח לאדם מומו על פניו לריב ולהתווכח אִתּוֹ אם לא ידעו מלפנים שיקבל תוכחתו, רק יצפון הדבר בלבו, כי אולי אף אם יאמר לו - לא ישמע אליו, [וכמו שאמרו חז"ל (יבמות סה ב) כשם שמצוה לומר דבר הנשמע וכו' עיין שם]³⁸. עד אשר יתן חבירך אל לבו לקחת עצה ממך - אז תִּסְקַל לְפָנָיו הַמִּסְלָה ותודיעהו דְרֹךְ יִשְׂרָאֵל שִׁבּוֹר הָאֶדָם, ודרכי אהבת ה' ויראתו. ואולם אם תדע בחבירך כי יקשיב לדברך ויקבל ממך באם תודיעהו כי הוא תועה בדרך - אז חובה עליך להודיעו אִינְהוּ הַדְרֹךְ יִשְׁכֵּן אוֹר העבודה.

וזהו רמז באמרו **לא תראה שור אחיך** רומז ליראת ה' שהוא מבחינת שמאל - ופני השור משמאל (יחזקאל א י)³⁹, **או שני רומז** לאהבה ונמיכות רוח⁴⁰ כשה היה שהוא בשפלות רוח⁴¹, ונמשכים זה אחר זה⁴², היינו שאם תראה אהבתו ויראתו נדחים מדרך הישר⁴³, **השב תשיבם לאחיך** - שתודיעהו דרך ה', ותשיב לו האהבה והיראה על ידי שתלמדנה. אכן, **באם לא קרוב אליך** פירוש שאינו מתקרב לך **ולא ידעתו** פירוש, שאינך יודעו מלפנים האם יקבל ממך וישמע לְשִׁקְל מִיָּלְךָ⁴⁴ - אז **ואספתו אל תוך ביתך** שתצפין הדבר אתך, **והיה עמך עד דרוש אחיך אותו** פירוש, עד שיעלה בלבו לקחת עצה ממך - אז **והשבות לו**, והבן

²⁹ אב=חכמה, אם=בינה

³⁰ זוהר חדש כרך א (תורה) פרשת כי תצא דף צו עמוד ב: ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים דא היא ירחא דאלול דביה סליק משה לטורא למבעי רחמין קמי קב"ה בגין דישתביק לישראל על [חובא] דעגלא.

³¹ דברים פרק כב: (א) לא תראה את שור אחיך או את שני נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך: (ב) ואם לא קרוב אחיך אליך ולא ידעתו ואספתו אל תוך ביתך והיה עמך עד דרוש אחיך אליו והשבתו לו: (ג) וכן תעשה לחמלו וכן תעשה לשמלתו וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה לא תוכל להתעלם: ס

³² תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף כד עמוד א: תא שמע: מצא בה אבידה, אם רוב ישראל - חייב להכריז, אם רוב נכרים - אינו חייב להכריז. מאן שמעת ליה דאמר אזלינן בתר רובא - רבי שמעון בן אלעזר, שמעת מינה: כי קאמר רבי שמעון בן אלעזר - ברוב נכרים, אבל ברוב ישראל - לא. - הא מני - רבנן היא. - תפשוט מינה דמודו ליה רבנן לרבי שמעון בן אלעזר ברוב נכרים! - אלא, לעולם רבי שמעון בן אלעזר היא, ואפילו ברוב ישראל נמי,

³³ בדלא רחימו ודחילו לא פרחת לעילא

³⁴ ללמוד ממנו

³⁵ משנה מסכת אבות פרק א משנה ו: יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קבלו מהם יהושע בן פרחיה אומר עשה לך רב וקנה לך חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות:

³⁶ זהו הלימוד זכות להצדיק את דרכו

³⁷ ולכן לא ילמד ממנו

³⁸ תלמוד בבלי מסכת יבמות דף סה עמוד ב: ואמר רבי אילעא משום ר' אלעזר בר' שמעון: כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע. רבי אבא אומר: חובה, שנאמר: אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאבהך.

³⁹ יחזקאל פרק א פסוק י: ודמות פניהם פני אדם ופני ארץ אלהימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתן ופני נמר לארבעתן:

⁴⁰ שעבודה מאהבה באה מתוך עונה, שאין תובע שום שכר. להיפך מודה לה' שהגדיל חסד עמו

⁴¹ נועם אלימלך שמות פרשת בא: השורש כל השרשים לאחוז במדת ענוה וזה מרומז במלת שה, שהוא מוכנע מכל הצאן.

נועם אלימלך שמות פרשת בא: להחזיק עצמו במדת הכנעה שהוא מרמז במלת שה כמו שנאמר (ירמיה נ, יז) שה פזורה ישראל, פירוש זה אשר בשם ישראל יכונה שהוא צדיק גמור צריך להיות מוכנע ושפל בעיניו כשה

⁴² שמורה על הכנעה

⁴³ ובזה מתיישב שלכן נקט הלשון נדחים ולא אבודים

⁴⁴ משלי פרק כג פסוק ט: (ט) באַזְנֵי גָסִיל אֶל־תִּדְבֹּר כִּי־לִבּוֹ לִשְׁקֹל מִלֵּי: